

Türkiye’de Yabancı Bankalar

Dr. Öztin Akgüç

İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi
Emekli Öğr. Üyesi

Özet

Türkiye’de yabancı bankaların 150 yıllık bir geçmişi vardır. 19. Yüzyılın ikinci yarısında devletin borçlarının artması karşısında yabancı bankalar bu borçlarla ve ülkenin ekonomik yapısı ile ilgili olarak kendi çıkarlarına uygun bir şekilde hareket etmişler ve hızla çoğalmışlardır. Cumhuriyet’in kurulmasından bir süre sonra da yabancı bankaların bu yöndeki faaliyetlerinin devam ettiği görülmektedir. Ancak bankaların kurulması durumu değiştirmiştir. Ne var ki liberal iktisat politikaları çerçevesinde yabancı bankalar 20. yüzyılın ikinci yarısında yeniden artış göstermiş ve Türkiye’nin 1980 yılı sonrası dışa açılma girişimi ile yabancı bankaların sayısında belirli bir artış olmuştur. 2000 Yılı sonrasında devletin izlediği özelleştirme politikaları ile yabancı bankaların sayısı ve ekonomideki etkinlikleri yeniden artış göstermeye başlamıştır. Bu bankaların ülkeye yararları ve zararları konusu iyi incelenmelidir.

Anahtar Kelimeler: Bankacılık, Türkiye bankacılığı, yabancı bankalar.

Abstract

Foreign banks have 150 years of history in Turkey. Because of the increase on the government debts at the second half of the 19th Century, in terms of those debts and the economic structure of the country, foreign banks had acted according to their own interests and multiplied rapidly. It is seen that such activities of foreign banks had continued for a while after the establishment of the Republic. But, establishment of the banks have changed the situation. However, there had been in an increase on the number of foreign banks at the second half of the 20th century on the framework of the liberal economic policies and there’s been a definite increase on the number of foreign banks after the 1980s global ventures in Turkey. Again, the number of foreign banks and their activities in economy has showed an increase with the privatization policies of the state after the year 2000. The benefits and the costs of those banks to the country have to be investigated thoroughly.

Key Words: Banking, Turkish banking, foreign banks.

I. Giriş

Bir ülkede bankacılık faaliyeti ile ekonomik yapı ve izlenen ekonomik politikalar arasında yakın ilişki vardır. Değişen ekonomik koşullar, politikalar, bankaların yalnız işlevlerini değil, mülkiyet yapısını da etkilemektedir. Hem bu ilişkileri daha nesnel ortaya koyabilmek, hem de günümüzdeki gelişmeleri daha iyi değerlendire-

bilmek için, Türkiye’deki yabancı bankalar konusuna ya da sorunlarına tarihi gö-rüngüden (perspektiften) bakılmaya çalışılmıştır.

Türkiye’de yabancı bankalara ilişkin gelişmeler beş ayrı döneme ayrılarak incelenebilir. Her ayırım gibi, Türkiye’de yabancı bankalar konusundaki gelişmeleri

tarihsel olarak beş ayrı döneme ayırarak incelemek de öznellik taşır.

1. Osmanlı İmparatorluğu dönemi
2. 1923-1930 dönemi
3. 1930-1980 dönemi
4. 1980-2001 dönemi
5. 2001 sonrası.

Cumhuriyet'in ilanı, 21 Ocak 1980 kararları, 2001 bankacılık krizi ve izlenen özelleştirme politikası, Türkiye'de yabancı bankaların varlığı ve etkileri konusunda dönüm noktaları olarak kabul edilebilir.

II. Tarihi Gelişim

1. Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Yabancı Bankalar

Osmanlı İmparatorluğu'nun, Batı ülkelerinin XVIII ve XIX. yüzyıllarda gerçekleştirdikleri Sanayi Devrimi'ni gerçekleştirememesi, hatta İmparatorluk'un son dönemlerinde sanayi ve ticari yaşamdaki duraklama, ekonominin dışa açık, dışa borçlu, dışa bağımlı hale gelmesi, bankacılığın oluşması, gelişmesi ve yapısı üzerinde etkilerini göstermiştir.

Ülkemizde ilk bankanın kuruluş yılı olan 1847'den Cumhuriyet'in ilan edildiği 1923 yılına kadar geçen süre içinde, para ve kredi piyasasında etkili olan bankalar, daha çok yabancı sermaye tarafından veya yabancı sermaye iştiraki ile kurulmuş olanlardır.

Osmanlı döneminde yabancı bankaların kuruluş ya da şube açarak faaliyette bulunmaları, amaç ve tarihsel gelişme açısından iki alt bölüme ayrılabilir: 1. Hazineye borç verme bankacılığı, 2. Yabancı sermaye girişimlerini destekleyen bankacılık.

1.1 Borç Verme Bankacılığı

Osmanlı Devleti, ilk kez 1840 yılında çıkardığı kağıt paranın, daha doğru bir deyişle bir tür devlet bonosunun değerini ve paranın İngiliz Sterlini'ne karşı kurunu sabit tutmak amacıyla, 1844 yılında Galata'da faaliyet gösteren J. Alléon ve Th. Baltazzi isimli iki bankerle anlaşma yapmıştır. 1847'de, sözü edilen bankerlerle anlaşma yenilenirken, Osmanlı Hükümeti Bank-ı Dersaadet (İstanbul Bankası –

Banque de Constantinople) unvanı ile ülkemizde ilk bankanın kurulmasına izin vermiştir. Ancak Banka uzun ömürlü olmamış, 1848 Fransız devrim hareketi ardından Osmanlı Devleti'nin Banka'dan yapmış olduğu 130 milyon kuruşluk kısa vadeli istikrazın geri ödemesindeki gecikmeler, mali açıdan Banka'yı zor duruma düşürmüştür. Buna karşın Banka 1852 yılına, Kırım Harbi öncesine kadar faaliyetini sürdürmüştür. Anılan yıl iflas eden Banka'nın Osmanlı Hazine'sine yükü 600 bin lira olmuştur.

Kırım Savaşı sonrası 1856-1875 yılları arasında, Osmanlı Devleti'ne borç vermek ya da borç bulmak amacıyla yabancı sermayeli 11 banka kurulmuştur. Bu dönemde kurulan ya da ülkemizde faaliyet gösteren yabancı bankaların en önemlisi Osmanlı Bankası'dır. 1856-1875 döneminde kurulan bankaların bir bölümü de izleyen yıllarda Osmanlı Bankası A.Ş.'ne katılmışlardır.

Bank-ı Dersaadet (İstanbul Bankası – Banque de Constantinople) kapandıktan sonra, Osmanlı Devleti'nin daha çok İngiliz sermayesi kanalıyla borçlanmaya yönelmesinin de etkisiyle, bir İngiliz girişimi olan Bank-ı Osmani (Ottoman Bank) İngiltere Kralı'nın fermanı ile 1856 yılında kurulmuştur. Banka'nın merkezi Londra'da olmakla beraber, esas iş merkezi İstanbul'da olup, Banka İmparatorluk'un her yerinde, Mısır hariç, şube açmak yetkisine sahip bulunuyordu. Sözü edilen Banka, bir ticaret bankası olarak yedi yıl faaliyetini sürdürdükten sonra, 1863 yılında bir devlet bankası özelliklerini taşıyarak kurulan Bank-ı Osmani-i Şahane'ye katılmıştır.

Bank-ı Osmani-i Şahane (Osmanlı Bankası), İmparatorluk'un yabancı piyasalardan, özellikle Londra ve Paris mali piyasalarından borçlanmak için yapacağı girişimlerde aracı rolünü üstlenmek, ayrıca devletin gelir ve giderleri arasındaki dengezsizlik nedeniyle Hazine'ye kısa süreli avans vermek üzere, Osmanlı Devleti yasalarına göre, merkezi İstanbul olarak kurulmuştur. Başlangıçta Banka'nın imtiyaz süresi otuz yıl olarak belirlenmişti. Hükümet, 30 yıl sonunda Banka'nın feshini istediğinde, önelsiz (muaccel) hale gelmiş anapara ve faiz borçlarının tamamını ödemek

zorunda kalacaktı. Buna karşı Banka da, imtiyaz süresi sonunda tüm taahhütleri yerine getirmeyi ve çıkarmış olduğu banknotları altına çevirmeyi kabul ediyordu.

Banka'ya bir merkez ya da devlet bankasına özgü bazı yetki ve imtiyazlar tanınmıştı. Banka'ya 1/3 oranında altın karşılığında banknot çıkarma imtiyaz ve tekeli veriliyordu. Hükümet, imtiyaz süresince hiçbir evrak-ı nakdiye (kağıt para) çıkarmamayı ve ayrıca emisyon yetkisine sahip banka kuruluşuna izin vermemeyi de kabul ediyordu. Banka, devletin hazinedarlığını da yapacak, devlet gelirlerini toplayacak ve Hazine'nin Banka üzerine yaptığı havaleleri de ödeyecekti. Banka, Hazine Bonolarını da ıskonto edebilecekti. Devletin iç ve dış borçlarına ilişkin faiz ve anapara ödemeleri yalnız Banka aracılığıyla yapılacaktı. Buna karşı Banka, devlete koşulları ve miktarı özel sözleşme ile belirlenecek kredi açacaktı.

Bank-ı Osmani-i Şahane bir devlet bankası olarak her türlü resim ve harçtan bağışık tutuluyordu. Devlet, merkez binası için gerekli arsayı bir bedel almadan verecek, ayrıca şube binaları için de arsa temininde yardımcı olacaktı. Banka ile devlet arasındaki uyuşmazlıklar hakem eliyle çözülecekti.

Osmanlı Devleti'nin borçlarının özellikle 1870'li yıllardan sonra sürekli olarak artması ve ödemelerin düzensiz bir şekilde yapılmasının dış ülkelerde doğurduğu tepkiler üzerine Hükümet, 1875 yılında Bank-ı Osmani-i Şahane ile yeni bir sözleşme yapmak zorunda kalmıştır. Banka'ya yeni ayrıcalıklar tanıyan, devletin mali işlerinde Banka'ya yeni denetim hakları veren anlaşmayı Hükümet önce kabul etmek istememişse de, 40 milyon sterlin tutarında yeni bir borç karşılığında sözleşmeyi imzalamak zorunda kalmıştır.

1875 Sözleşmesi ve imtiyaznamesi ile Osmanlı Bankası'nın statüsü daha da güçlendirilmiştir. Banka'ya tanınan ayrıcalıklar ve verilen yetkilerin başlıcaları şöyle özetlenebilir:

- Banka'nın imtiyaz süresi uzatılabiliyor ve Banka'nın illerde açacağı şubeler için gerekli bina arsalarının hükümetçe bedelsiz olarak verilmesi kabul ediliyordu.

- Hükümet, 1863 sözleşmesine göre, Banka'yı denetlemek için doğrudan atadığı nazırı, artık Banka'nın idare meclisi ve komiteleri ile anlaşarak atayabilecekti.

- Banka, devletin bütçesi üzerinde denetim yetkisi elde ediyor ve Osmanlı İmparatorluğu'nda yabancı alacaklıların haklarının koruyucusu rolünü üstleniyordu. Banka, bütçe komisyonunda temsilci bulundurma hakkına sahip oluyordu.

- Devletin gerek içeride, gerek dışarıda çıkaracağı tahvil, bono ve diğer kıymetli evrakın satışı Banka'nın tekeline bırakılıyordu. Hükümet ayrıca, Banka'nın çıkaracağı banknotların dolanımını kolaylaştırmak üzere, dolanımdaki mağşuş (karışık) sikkelerin piyasadan çekilmesini taahhüt ediyordu.

- Banka, devletten alacaklı olan Galata bankerleri ile birleşerek, tütün ve tuz inhisarlarının (tekelinin) idaresini; pul, mükirat (içki), saydiye (balık avı) ve ipek öşürünün toplanmasını üstlenmiş, bunun yerine getirilmesi için de Rüsüm-u Sitte İdaresi'ni kurmuştur. 1881 yılında, Muharrem Kararnamesi ile Düyun-u Umumiye İdaresi kurulunca, Rüsüm-u Site İdaresi sona ermiş, söz konusu gelirler, Düyun-u Umumiye İdaresi'ne bırakılmıştır.

Görülüyor ki Banka, 1875 sözleşmesi ile daha güçlü ve etkili bir konuma gelmiştir. Düyun-u Umumiye İdaresi kurulduktan sonra da, Osmanlı Bankası söz konusu idarenin yönetim kurulunda temsilci bulundurma hakkını sağlamış ve idarenin bankerlik görevini de üstlenmiştir.

Osmanlı Bankası, borçlu bir ülkede yabancı bir bankanın, dış denetim mekanizmasının ne denli güçlü bir aracı haline geldiğinin tipik bir örneğini oluşturmaktadır. Osmanlı Bankası'nın konumu, Lozan Konferansı'nda da "İmtiyazlı Şirketler" sorunu içinde özel bir önem taşımış, konferans'ta Banka'nın sözleşmesinin uzatılması konusunda istekler ortaya atılmıştır.

1.2 Yabancı Sermaye Girişimlerini Destekleyen Bankacılık

1880 sonrasında, Osmanlı İmparatorluğu'nda yabancı bankaların işlev ve nitelik değiştirmesinin iç ve dış nedenleri

vardır. Bu değişikliğin i nedeni 1881 Muharrem Kararnamesi ile oluşturulan Düyun-u Umumiye İdaresi ile emperyalist dış denetimin yeni bir örgütlenmeye kavuşması ve yabancı sermayenin gelişi için daha güvenli bir ortamın sağlanmasıdır. Gelişmelerin dış dinamiği ise, dünya kapitalizminin büyük güçleri arasındaki dengede 1870’li yıllar sonrasında oluşan değişimdir. Birliğini sağlayan Almanya yeni bir emperyalist güç olarak belirmiş, yeni pazarlar, yeni yatırım alanları elde etmek için diğer emperyalist, yayılmacı güçlerle yarışmaya girmiştir. Bu yarışma ile eşanlı olarak, İngiltere’nin dış politikasındaki değişme de Osmanlı Devleti’ni yeni dış denge aramaya yöneltmiştir. İngiltere, 1870’li yıllardan sonra artık tüm dünya pazarlarını denetlemek eğiliminden vazgeçmiş, daha çok kendi sömürgeleri ile ilgilenmeye ve yatırımlarını bu bölgelerde yoğunlaştırmaya başlamıştır. Bu politika değişikliği sonucu, İngiltere açısından Osmanlı İmparatorluğu’nun bütünlüğünün korunması önemi yitirdiğinden, İngiltere 1876–1877 Osmanlı-Rus Savaşı’nda Osmanlı Devleti’ni desteklememiştir. Dış dengelerde bu değişme, 1880’li yılların başlarından sonra Osmanlı İmparatorluğu üzerinde etkinliğini arttıran dış gücün Almanya olmasına yol açmıştır.

Sözü edilen i ve dış dinamikler, Osmanlı İmparatorluğu’nda yabancı bankaların işlevleri, örgütlenme şekli ve niteliği üzerinde etkili olmuştur. 1881 Öncesi, daha çok devlete borç vermek, devlet tahvillerini dış sermaye piyasalarına sürmek, pazarlamasını yapmak, spekülatif hareketlerden yararlanmak için kurulmuş çoğu tek şubeli, daha çok Galata bankerlerinin girişimi ile oluşturulan küçük bankaların yerini Avrupa’daki büyük bankaların Osmanlı İmparatorluğu’nda açtıkları şubeler almaya başlamış, bankacılık alanına gelen yabancı sermayede de Almanya’nın ağırlığı artmaya başlamıştır. Bu dönemde açılan yabancı banka şubeleri Avrupa’daki büyük devletlerin kendi etki alanı olarak seçtikleri bölgelerde yoğunlaşmış, daha çok kendi ülkelerinin firmalarını destekleyerek, kendi ülke çıkarları doğrultusunda faaliyet göstermişlerdir.

Osmanlı İmparatorluğu’nda şube açarak faaliyet gösteren yabancı bankalar; Fransız kökenli Crédit Lyonnais ve Banque Française Des Pays Orient (Memalik-i Şarkıye Fransız Bankası); Almanya kökenli Deutsche Palestina Bank, Deutsche Orient Bank, Deutsche Bank; İngiliz kökenli British Oriental Bank (İngiliz Şark Bankası), Anglo-Palestina Company (Şark-ı Karip Ticaret Bankası), Ionian Bank Ltd.; İtalya kökenli Societa Commerciale d’Oriente (Şark Ticaret Bankası), Banco Di Roma, Banca Commerciale Italiana; Yunanistan kökenli Atina Bankası ve Şark Bankası; ABD kökenli Guarantee Trust Co. Of New York ve American Express Co.; Avusturya kökenli Wiener Bankverein; Romanya kökenli Marmaras Blank ve Şürekası; Hollanda kökenli Hollantse Bank Uni. N.V. (Banque Hollandaise Pour La Méditerranée – Felemenk Bahriselit Bankası)’dır.

Bank-ı Osmani-i Şahane’nin elde ettiği imtiyazlar, güçlü yabancı bankaların şube amaları, temel uğraşı devlet hazinesiyle yapılan işlemler olan Galata Sermayesi’nin kurmuş olduğu çoğu tek şubeli bankaların tasfiyesine, faaliyetlerini durdurmalarına ya da Osmanlı Bankası ile birleşmelerine yol açmıştır. Bu bankalar arasında Şirket-i Umumiye-i Osmaniye (Société Générale de L’Empire Ottoman), Şirket-i Maliyeyi Osmaniye (The Ottoman Financial Association), İtibar-ı Umumi-i Osmani Şirketi (Crédit Général Ottoman), İstanbul Bankası (The Bank of Constantinople), Kambiyo ve Esham Şirket-i Osmaniye (Le Société Ottoman Change et de Valeurs) sayılabilir.

1870 Fransız-Alman Savaşı sonucu Fransa’nın savaşı yitiren taraf olması, Osmanlı borçlanmasının yöneldiği Fransız sermaye piyasasının bir süre için kapanmasına ve Osmanlı Devleti’nin yeni finansal pazarlar aramasına neden olmuştur. Osmanlı Devleti, özellikle Rumeli demir yolunun finansmanı için, dönemin en etkin finansal merkezlerinden biri olan Viyana’ya yönelmiştir. Bu amaçla Viyana’da Avusturya-Osmanlı Bankası ile Avusturya-Türk Bankası unvanlı iki banka kurulmuştur. Sözü edilen bankaların merkezlerinin Viyana’da bulunmasına karşın faaliyet

alanları İstanbul olmuştur. Anılan bankalar da uzun ömürlü olmamış, bu bankalardan Avusturya – Osmanlı Bankası, Bank-ı Osmanî-i Şahane ile birleşmek zorunda kalmıştır.

1880 Sonrası Osmanlı döneminin bankacılık açısından özelliği, yabancı bankaların şube açarak kendi ülkelerinin nüfus, etki alanı olarak seçtikleri bölgelerde faaliyetlerini yoğunlaştırmaları olmakla beraber, bu dönemde de yabancı sermayeli bankaların kurulduğu görülmektedir. Bu bankaların en uzun ömürlü olanı, daha sonra unvanı Uluslararası Endüstri ve Ticaret Bankası ve 1990 yılında da İnterbank olarak değiştirilmiş olan, 1888 yılında kurulmuş Selanik Bankası'dır.

Selanik Bankası dışında 1880'li yıllardan sonra Osmanlı İmparatorluğu'nda kurulan yabancı sermayeli bankalar, Midilli Bankası (Bank of Mytilene); unvanında milli sözcüğü bulunmasına karşın İngiliz yatırımlarını desteklemek amacıyla kurulmuş olan Türkiye Milli Bankası; Fransız sermayesi kontrolündeki İtibarı Mali Osmanlı Şirketi; Strasbourg'da bir yabancı

sermaye grubunun desteklediği Türkiye Ticaret ve Sanayi Bankası; Osmanlı Devleti uyruğundaki Ermeniler tarafından kurulan Osmanlı Ticaret Bankası; karma bir sermaye yapısına sahip Şirket-i Ticariyye, Sınaiyye ve Maliyye olmuştur. Ancak bu sayılan bankalardan Selanik Bankası dışında olanlar, yine İmparatorluk döneminde tasfiye edilmişlerdir.

2. Cumhuriyet Döneminde Yabancı Bankalar

Cumhuriyet döneminde yabancı bankalara ilişkin gelişmeler, öznel olmakla beraber dört devreye ayrılarak incelenebilir.

2.1 1923 – 1930 Liberal Dönem

Osmanlı İmparatorluğu döneminde kurulan veya Türkiye'de şube açmak yoluyla faaliyette bulunan 38 yabancı bankadan onüçü Cumhuriyet dönemine geçmiş, intikal etmiştir. Söz konusu bankalar ve günümüzdeki statüleri Tablo: I'de gösterilmiştir.

Tablo: I - Cumhuriyet Dönemine İntikal Eden Yabancı Bankalar

Bankanın Unvanı	Örgütsel Yapı	Açıklama
Osmanlı Bankası	Merkezi Türkiye	2002 Yılında T. Garanti Bankası ile birleşmiştir.(1)
Selanik Bankası	Merkezi Türkiye	2000 Yılında TMSF'ye devredilmiştir.(2)
Credit Lyonnais	Şube	(3)
Deutsche Orient Bank	Şube	1945 Yılında faaliyeti sona ermiştir.
Deutsche Bank	Şube	1945 Yılında faaliyeti sona ermiştir.
Banca Di Roma	Şube	Faaliyeti sürdürmektedir.
Banco Commerciale Italiana	Şube	1977 yılında faaliyeti sona ermiştir.
Bank Marmaras Blank ve Şürekası	Şube	1929 yılında faaliyeti sona ermiştir.
Hollantse Bank uni N. V. (ABN Amro Bank)	Şube	ABN Amro Bank N. V. Tarafından satın alınmış, faaliyetini bu unvan altında sürdürmektedir.
American Express Comp. Inc.	Şube	1933 yılında faaliyetine son vermiştir.
Banque Francaise Des Pays Orient (Memaliki Şarkıye Fransız Bankası)	Şube	1933 yılında faaliyetine son vermiştir.
Commercial Bank of the Near East (Şark-i Karip Ticaret Bankası)	Şube	1956 yılında faaliyetine son vermiştir.
Ionian Bank Ltd.	Şube	1929 yılında faaliyetine son vermiştir.

(1) Bankalar Kurulu'nun 20 Mayıs 1992 sayılı kararı ile Türkiye'de Osmanlı Bankası A.Ş. unvanı ile yeni bir banka kurulmasına izin verilmiş, böylece Türkiye'de Osmanlı Bankası (Bank Ottoman)'dan

ayrı, fakat sermayesinin hemen tümüne Osmanlı Bankası'nın sahip olduğu ayrı bir tüzel kişilik, ayrı bir banka oluşmuştur. Banka 1996 yılında Doğu Grubu tarafından satın alınarak ulusal sermayeli

banka haline dönüşmüş, 2002 yılında da T. Garanti Bankası ile birleşmiştir.

(2) Selanik Bankası, 1969 yılında Uluslararası Endüstri ve Ticaret Bankası unvanı ile ulusal banka statüsüne dönüşmüş, 1990 yılında adını Interbank olarak değiştirmiş, 2000 yılında TMSF yönetimine alınmış; Birleşik Fon Bankası A.Ş.'ye devredilerek, tüzel kişiliği sona ermiştir.

(3) Credit Lyonnais, 1933 yılında şube düzeyinde faaliyetini durdurmuş, 1987 yılında tekrar şube düzeyinde faaliyete geçmiş; 2004 yılında Credit Agricole Indosuez Turk Bank A.Ş.'ye devredilmiş olup, bu banka Calyon Bank olarak faaliyetini sürdürmektedir.

(4) Ülkemizde kalkınma ve yatırım bankası olarak faaliyet gösteren Deutsche Bank A.Ş., ayrı bir tüzel kişiliktir. 1988 yılında faaliyete geçen Bankers Trust A.Ş. 1999 yılında unvanını Deutsche Bank A.Ş. olarak değiştirmiştir.

1923 yılına ilişkin kesin veriler olmakla beraber, Cumhuriyet dönemine geçişte mevduat ve kredi piyasasında yabancı bankaların payı yüzde 50 dolayında hesaplanmaktadır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında ülkenin dışa açık bir pazar niteliğini büyük ölçüde sürdürmesi, ulusal gelir içinde dış ticaretin önemli pay taşıması, gümrük vergileriyle yurt içi sanayinin korunamaması, özel kesimin teşviki yolu ile ekonomik kalkınmanın hızlandırılması denemesi, kredi piyasasında yabancı bankaların ağırlıklarını korumalarına hatta ülkede yabancı banka sayısında artışa yol açmıştır. 1923 – 1929 Yılları arasında altı yabancı banka, merkezi Bükreş'te bulunan Banque Chrisoveloni – Hrisoveloni – Bankası, Paris merkezli Banque Generale Pour Le Commerce Etranger – Umumi Ticareti Harciye Bankası, merkezi Brüksel olan Banque Belge Pour L'etranger, Banque Russe Pour le Commerce Extierieur – SSCİ Ticareti Harciye Bankası – merkezi Milano olan İtalyan Şark Bankası ve Banque Franco Asiatique – Bank Franko Azyetik -, şube açarak ülkemizde faaliyete geçmiş, 1929 yılına gelindiğinde ülkemizdeki yabancı banka sayısı 18'e yükselmiştir.

2.2 1930 – 1980 Planlı ve Karma Ekonomi Dönemi

1929 Dünya ekonomik bunalımı, ekonomik bunalımın dış ticaret üzerine olumsuz etkileri, kambiyo kontrolleri, Türk Parasının Kıymetini Koruma mevzuatı, beş yıllık Sınai Kalkınma Planları, kamu iktisadi teşebbüsleri aracılığı ile ekonomik kalkınma denemesi, izlenen ekonomik politikada temelde değişiklik, bankacılık sistemini ve yapısını etkilemiştir.

1930 – 1940 Aralığında büyük kamu bankaları kurularak faaliyete geçmiş; II. Dünya Savaşı sonrasında özellikle Demokrat Partinin izlediği özel kesimi destekleme politikası sonucunda, önemli ulusal sermayeli özel bankalar kurulmuştur. Cumhuriyet döneminde ilginç olan gelişme, 1929 yılından sonra yaklaşık 50 yıl süreyle Türkiye'de yeni yabancı banka kurulmamış ve şube açmak yoluyla dahi faaliyete geçmemiş olması, 1980 yılında ülkemizde faaliyette bulunan yabancı banka sayısının 4'e değin gerilemesidir. Bu dönemde Selanik Bankası 1969 yılında Kara Mehmet Grubu tarafından satın alınarak unvanı Uluslararası Endüstri ve Ticaret Bankası olarak değiştirilerek ulusal sermayeli banka statüsüne dönüştürülmüştür.

Osmanlı İmparatorluğu'nun ayrıcalıklı, imtiyazlı hatta merkez bankalarının bazı yetkilerine sahip Osmanlı Bankası, yapılan anlaşmalarla, olağan bir ticaret, mevduat – bankası haline getirilmiştir. Cumhuriyet Hükümeti, 1924 yılı başlarında Osmanlı Bankası'nı devlet bankasına dönüştürmek için girişimlerde bulunmuş ise de, içinde bulunulan ekonomik koşullar buna olanak vermemiştir. Banka ile 1924, 1925 ek anlaşma, 1933 ve 1952 yıllarında sözleşmeler yapılmıştır. Osmanlı Bankası'nın, 1996 yılında ulusal banka statüsüne değin yürürlükte kalan 1952 sözleşmesinin ana hükümleri şöyledir:

- i. Osmanlı Bankası, yabancı ülkelerde kurulu olup da Türkiye'de şube açmak yoluyla faaliyette bulunan yabancı bankalar gibi tüm Türkiye yasalarına tabi olacaktır.
- ii. Sözleşme yürürlükte bulunduğu sürece Bankanın merkezi İstanbul'da olacaktır.

iii. Bankanın Türkiye dışındaki şubelerinin gelirleri Türkiye’de vergilendirilmeyecektir.

iv. Banka, Maliye Bakanlığınca belirlenmiş yabancı bankaların kontrol garantileri üzerine, ulusal bankalara uygulanan hükümler çerçevesinde teminat mektubu verebilecektir.

v. Banka, Türkiye’deki ödenmiş sermayesini, T.C. Merkez Bankası’na İngiliz lirası satmak suretiyle 8 milyona çıkaracak, sözleşme sona erinceye kadar sermayesini azaltmayacaktır.

vi. Banka, sözleşmenin devamı süresince Hazine emrine 2 milyon İngiliz liralık karşılıksız bir cari hesap kredisi bulunduracaktır.

vii. Hükümet, sözleşmeyi yenilemek niyetinde değilse, bankaya sona eriş tarihinden en az iki yıl önce bildirimde bulunacaktır.

Osmanlı Bankası ayrıca sözleşmeye yolama yaparak Maliye Bakanlığı’na sunduğu ek mektupta, Türk memur sayısını ve maaşlarını, Türkiye’deki merkez ve şubelerindeki memurlarının genel toplamının yüzde 80’ine çıkarmayı ve her yıl bankacılık alanında staj yapmak üzere Fransa ve İngiltere’deki şubelerine Türk memurlar göndermeyi taahhüt etmiştir.

1929 Sonrası Türkiye’de faaliyete geçen ilk yabancı banka 1977 yılında kurulan Arap -Türk Bankası olmuştur. Banka, Arap – Libya Ticaret Bankası %40, Kuwait Instment Company %20, T. İş Bankası %20 ve Anadolu Bankası %20 paya sahip olmak üzere kurulmuştur. Anadolu Bankası’nın %20 payı daha sonra T. İş Bankası tarafından satın alınmıştır. Banka, uluslararası bankacılık yapmak ve uluslararası finans pazarlarından kaynak sağlamak amacıyla kurulmuştur.

1980 Yılına gelindiğinde Türkiye’de faaliyette bulunan yabancı banka sayısı, Osmanlı Bankası, Arap – Türk Bankası, Banco Di Roma ve Hollantse Bank Uni. N.V. olarak, 4’e ve bu bankaların mevduat – kredi piyasasındaki payı da %2 - %3 aralığına değin gerilemiştir.

2.3 1980 – 2001 Bankacılıkta Serbestleşme ve Dışa Açılma Dönemi

24 Ocak 1980 istikrar programı ve bu programa dışa açılma, serbest Pazar ekonomisine geçiş, liberalleşme, ihracata dayalı büyüme gibi amaçların eklenmesi, ayrıca dünya finans pazarlarındaki gelişmeler Türk bankacılık sistemi üzerinde de etkisini göstermiştir. 24 Ocak kararlarının yanı sıra, dünya finans pazarlarında liberal eğilimler, küreselleşme, kambiyo kontrollerinin kaldırılması, sermaye hareketlerinin serbestleşmesi, dünya ticaretinin hızla artması, iletişim teknolojisinde gelişmeler, yabancı bankaların kurulmasına ve/veya Türkiye’de şube açmalarına elverişli ortam yaratmıştır.

1980 Yılında sayısı 4’e değin gerilemiş olan yabancı banka sayısı 1991 yılında 24’e yükselmiştir. Ancak bankalar arası birleşmeler ve bazı yabancı banka şubelerinin Türkiye’de faaliyetlerini durdurmaları sonucu, 2001 krizi öncesi ülkemizde faaliyet gösteren yabancı banka sayısı, 18’i mevduat – ticaret bankası, 3’ü de kalkınma ve yatırım bankası olarak 21 olmuştur. 1980 sonrasında ülkemizde yabancı sermayeli bankaların sayısının hızlı artış göstermesine karşın, Osmanlı Bankası’nın ulusal banka statüsüne dönmesinin de etkisiyle, yabancı bankaların kredi – mevduat pazarındaki payları belirgin bir artış göstermemiş %3 düzeylerinde kalmıştır.

2.4. 2001 Sonrası Bankacılıkta Yabancılaşma Dönemi

2001 Sonrasının ülkemizde yabancı bankalar açısından özelliği, yabancı sermayenin ulusal bankaların paylarını satın alarak, söz konusu bankalarla sermaye çoğunluğuna veya nitelikli paya sahip olmasıdır.

Yabancı sermaye, Osmanlı İmparatorluğu ve 1980 – 2000 dönemlerinde ülkemizde yeni banka kurarak ya da şube açarak, bankacılık sektörüne girerken; 2000 yılı sonrasında pay satın alma yoluyla, yeni bir banka oluşturmadan bankacılık sektöründe faaliyet göstermeye, ağırlığını arttırmaya başlamıştır.

Ülkemizde yaşanan 2001 bankacılık krizinin bankaların değerleri üzerine etkisi, izlenen özelleştirme politikası, Türkiye ekonomisinin dışa açıklık oranının artması, Basel II'nin etkisine ilişkin beklentiler, finans sektöründe birleşme ve satın alma eğilimleri (merger and acquisition), yabancı sermayenin bankacılık sektörüne geliş ve örgütlenme biçimini etkilemiştir.

Yabancı sermayenin bankacılık sektörüne geliş örgütsel formu, katılım yolları (i) muhabirlik ilişkisi, (ii) irtibat bürosu, temsilcilik açma, (iii) şube düzeyinde faaliyet, (iv) yeni, bağımlı banka kurulması, (v) yerel banka satın alma, (vi) menkul kıymet borsasında banka hisse senetleri alınması, (vii) blok alım yoluyla nitelikli

paya sahip olma, (viii) kıyı bankacılığı, şekillerinde olmaktadır.

2001 Sonrasında yabancı sermayenin bankacılık sektörüne gelişinde, banka satın alma, blok alım yoluyla nitelikli paya sahip olma ve İMKB'de banka pay senetleri satın alma yoluyla olmuştur. Önceki dönemlerde ise, tarihsel gelişimde vurgulandığı gibi, katılım yolu veya örgütlenme formu, muhabirlik, şube açma, irtibat bürosu kurma, temsilcilik, mevcut şubeyi bağımlı banka şekline dönüştürme yolları ile olmaktadır.

Gerçekten Tablo:II de verildi gibi, 2001 sonrasında 8 ulusal banka yabancı banka statüsüne dönüşmüştür.

Tablo: II - Yabancı Bankaya Dönüştürmüş Ulusal Bankalar (2000 Yılı Sonrası)

Ulusal Banka	Satın Alan Yabancı Banka ya da Kuruluş	Açıklama
Demirbank	HSBC Bank A.Ş.	TMSF tarafından 2002 yılında satılmıştır.
Citebank	Nova Bank ünvanı daha sonra Bank Europa, son olarak da Millenium Bank olarak değiştirilmiştir.	TMSF tarafından 2002 yılında satılmıştır.
Türk Dış Ticaret Bankası	Fortis Bank N.V.-SA	Payın %89'u 2005 yılında satın alınmıştır.
Finans Bank A.Ş.	National Bank of Greece	Payın %46'sı 2006 yılında alınmıştır.
Denizbank A.Ş.	Dexia Participation Belgique	Payın %75'i 2006 yılında alınmıştır.
Bank Pozitif Kredi ve Kalkınma Bankası	Bank Hapoalim BM Bank	Payın %58'i 2006 yılında alınmıştır.
Tat Yatırım Bankası	Meripp 1inch European Azset Holding	Payın %99'u 2006 yılında alınmıştır.
Tekfen Bank	Eurobank EFG	Payın %70'nin satımı 2007 yılında BDDK'ca onaylanmıştır.

Not: Alternatif Bank ve Adabank'ın satışları BDDK'ca Eylül/2007 tarihine kadar onaylanmamıştır.

Özel sermayeli ulusal bankalar arasında yer almakla beraber, yabancıların blok alım yoluyla nitelikli paya sahip oldukları bankalar Tablo: III de gösterilmiştir.

Tablo: III - Yabancıların Nitelikli Paya Sahip Oldukları Bankalar

Banka	Yabancı Ortak	Pay
Türkiye Ekonomi Bankası	BNP Paribas	%50
Yapı ve Kredi Bankası	Unicredit	%50
T. Garanti Bankası	G.E. Capital Cooperation	%25,5
Şekerbank	Kazak Bank Turan Âlem	%34
Akbank	Citibank	%20

Yabancıların nitelikli paya sahip oldukları bankaların hisse senetlerinin yanı sıra, Tablo II ve III de yer almamış 7 bankanın, T. İş Bankası, Türkiye Vakıflar Bankası,

Oyakbank, T. Sınai Kalkınma Bankası, Tekstil Bank, Türkiye Kalkınma Bankası ve Türkiye Halk Bankası'nın hisse senetleri de İMKB'de işlem görmektedir.

İMKB de yabancı payının %70,0'i aştığı ve yabancıların daha çok banka hisse senetlerine yatırım yaptıkları bilindiğinden, bankalarımızda gerçekten yabancı payı, tablolarda gösterilenin üstünde bulunmaktadır. Ancak bankacılık sektöründe yabancı payı, çoğu kez sermaye çoğunluğu ve yönetimi yabancı uyruklu kişilere ait olan bankalarla sınırlı olarak verilmektedir. Bu nedenle verilen oranlar, gerçekte yabancı payını yansıtmamaktadır.

Yabancıların nitelikli paya sahip oldukları ve İMKB aracılığı ile ortak oldukları bankaları bir yana bırakacak olursak, Eylül/2007 itibariyle ülkemizde faaliyette bulunan dar tanımlı yabancı banka sayısı (Tekfenbank dahil) 14'ü mevduat (ticaret), 4'ü de kalkınma ve yatırım bankası olmak üzere 18'dir. 2006 Yılı sonu bilançolarına ve açıklanan bilgilere göre, dar tanımlı yabancı sermayeli bankaların (Tekfenbank dışında), mevduat bankaları bazında sistemdeki payları, aktif toplamında %12,6, kredilerde %16, mevduatta %12, toplam net karda %14,6, öz kaynaklarda %14,1, personel sayısında %18,6'dır. Yabancıların nitelikli paya sahip oldukları bankalar bir yana bırakılacak olursa, 2006 yılı sonu itibariyle dar anlamda yabancı sermayeli bankaların sistemdeki payları yüksek görülmeyebilir. Ancak bu paylar, 2002 yılında toplam aktifte %03, toplam kredilerde %04, toplam mevduatta %02, çalışan sayısında da %04,5 düzeyinde bulunmaktaydı. Sistemde, dar anlamda bakıldığında dahi, yabancılaşmanın özellikle 2002 yılından sonra hızlandığı gözlemlenmektedir.

III. Yabancı Sermayenin Bankacılık Sektörüne Geliş Nedenleri

Yabancı sermayenin, yabancı bankaların sektöre geliş nedenleri iki alt grupta toplanabilir.

- I. Bankaya ilişkin nedenler
- İİ. Gidilen ülkeye özgü nedenler

I. Yabancı Bankaya İlişkin Nedenler

Bankalara ilişkin olarak yabancı bir ülkeye gidiş nedenleri şöyle özetlenebilir:

- Karın ençoklanması, çoğunsanması (kar maksimizasyonu)

Kapitalist düzende temel amaç karın ençoklanmasıdır. Gelişmiş, olgunlaşmış finansal pazarlarda genelde kar marjlarının düşük oluşu, bankaların yabancı ülkelere gitmelerinde baş etkindir. Açıklanan diğer nedenler de aslında bu temel amaçla ilgilidir. Kar ençoklamak amacını gerçekleştirmeye yöneliktir.

- Ölçek ekonomilerden yararlanma

Bankacılıkta ölçek ekonomileri (economies of scale) büyük ölçekte faaliyette bulunmanın yarattığı gider tasarrufu, oransal gider azaltımı, bazı sanayi sektörlerinde olduğu kadar önemli boyutta olmasa dahi, geçerlidir. Bu nedenle bankalar, yeni pazarlara girerek faaliyet hacimlerini genişletmek, faaliyet kaldırıcının (operating leverage) olumlu etkisinden yararlanmak eğilimindedirler.

- Gelişmiş Pazarlarda Müşteri Profiline Değişmesi

Gelişmiş finansal pazarlarda finansman yöntemleri ve araçlarının çeşitlenmesi, büyük kuruluşların banka kredilerinden daha çok alternatif teknikleri, para ve sermaye piyasası araçlarını kullanarak fon sağlamayı yeğlemeleri, bankaların müşteri profiline değiştirmiş, bankaları yeni kredi pazarları aramaya yöneltmiştir.

- Farklı finansal pazarlarda bulunarak riski dağıtmak

- Çok uluslu şirketlerin (CUS'ların) finans sektörüne yönelmeleri

- Sınır ötesinde faaliyette bulunan müşterileri izleme, müşteri odaklı hareket etme stratejisi

Bankalar açısından kredi değerliliği yüksek bir müşteri portföyü oluşturmak, bu portföyü korumak, kredi politikası amaçları arasındadır. Bu nedenle bankaların önemli müşterileri sınır ötesi, ticari, sınıai ya da yatırım faaliyetine giriştiğinde banka müşterisini yitirmemek, sınır ötesinde de hizmet verme yeteneğini kanıtlamak için, müşterisini yabancı ülkede de izlemektedir. "Müşteriyi İzle" stratejisinin en önemli tetikleyicisi de ihracat finansmanı olmaktadır.

- **Çok uluslu ortaklık yapısı kurarak, farklı deyim, bilgi ve uzmanlıktan yararlanma**

2. Gidilen Ülkeye Özgü Nedenler

Bankaların yabancı ülkelere açılmalarında, yabancı sermayenin finans sektörüne yatırım yapmasında, kuşkusuz gidilen, ülkeye özgü nedenler, belki daha etkili ve belirleyici olmaktadır.

- **Gidilen Ülkede Kar Marjı, Kredi ve Faiz Oranlarının Yüksekliği**

Özellikle bizim gibi iç tasarruf açığı olan, bütçe açıkları yüksek düzeyde seyreden, cari işlemler açığı süregelen (kronikleşen) ülkelerde faiz oranının, kar marjının yüksekliği, yabancı bankaları, yabancı sermayeyi cezp etmektedir. Bankalar gelişimi olgunlaşmış finansal pazarda düşen kar marjlarını, gelişmekte olan pazarlardaki kar marjlarının yüksekliği ile dengelemektedir.

- **Finansal pazarlarda hızlı gelişme ya da gelişme potansiyeli**

Finansal pazarları hızla büyüyen, ya da potansiyel görülen ülkelere gidiş, bankaların faaliyet hacmini genişlettiği gibi karlarını artırmaktadır. Ülkemizde tüketici kredilerinde ipotekli konut kredilerinde (mortgage) gelişme ve gelişme potansiyeli, dış ticaret finansmanı yabancı bankalar açısından çekim nedeni olarak görülmektedir.

- **Özelleştirmenin sağladığı sermaye kazancından yararlanma**

Gidilen ülkede özelleştirme politikası ya da uygulaması sonucu bankaların fiyatı, yerine koyma maliyetine hatta tasfiye değerine göre düşük ise başlangıçta potansiyel sermaye kazancı elde etmek amacıyla yabancı sermaye banka satın almakta, daha sonra varlık portföyünü değiştirerek, sermaye kazancını realize etmektedir.

- **Bankaların itibar değerinin (reputation value) ya da marka değerinin (franchise value) düşmüş olması**

Yaşanan mali krizler, gidilen ülkede bankaların değerinde düşüşe yol açmakta, düşük bir bedelle banka satın alma olanağı, yabancı sermaye için çekici olmaktadır.

- **Kredi - hisse senedi takası**

Gidilen ülke, borç ödeme, transfer gücü içinde bulunuyorsa, yabancı banka alacağını, kredisi karşılığında borçlu bankanın hisse senetlerini alarak ortaklık ilişkisi kurmakta ya da sermaye getirme zorunluluğu olmadan, ilgili ülkede banka kurma olanağını elde etmektedir. Yabancı banka alacaklı kişi ya da kuruluşlardan genelde düşük bir bedelle alacak haklarını satın alarak, bu kaynağı yeni bir bankanın kuruluşunda sermaye payı olarak kullanabilmektedir. Böylece yabancı banka ya var olan alacak hakkını ya da düşük bedelle üçüncü kişilerden aldığı alacak hakkını, gidilen ülkede, yeni bir bankanın kuruluş sermayesi olarak kullanmakta ya da alacağını, bir bankanın ortaklık payına dönüştürmektedir. Ülkemizde 24 Ocak kararları alacak hakkının sermayeye dönüşmesine olanak verdiğinden, Citibank ve Chase Manhattan Bank, bu olanaktan yararlanarak, ülkemizde faaliyete geçmişlerdir.

- **Yabancı sermaye teşvikinden yararlanma**

Gidilen ülkede yabancı sermaye teşvik ediliyor, vergi oranları görece düşük, bankacılık faaliyetine ilişkin kısıtlamalar daha az ise, yabancı bankalar bu olanaktan yararlanmak için ilgili ülkeye gitmektedir.

IV. Yabancı Bankaların Doğurduğu Sakıncalar

Yabancı bankaların gelişi ya da kuruluşu, bankacılık sektöründe yoğunlaşmanın azalması, rekabetin artması; risk azaltım teknikleri uygulayarak batık ve donuk kredi oranının düşürülmesi yeni finansal hizmetler sunularak finansal hizmetlerde çeşitliliğin artması, hizmet kalitesinin yükselmesi, bankacılıkta yeni teknolojilerin kullanılması, yönetim ve risk yönetimi açısından öncü rolü oynayarak, yerel bankalara örnek oluşturma; yurtiçi piyasada istikrar sağlama, dalgalanmanın boyutunu azaltma; taşınan risklere karşı yeterli sermaye bulundurarak finansal krizlerin derinleşmesini önleme; ortaklık ilişkisi kurdukları bankalara itibar sağlama, itibar değerini (reputation value) yükseltme gibi yararlarından söz edilse de, uygulamada bu

yararlar kâğıt üzerinde kaldığı ya da öngörüldüğü şekilde gerçekleşmediği gibi, yabancı bankalar makro ve mikro düzeyde sakıncalı sonuçlar da doğurmaktadırlar.

Finans sektörünün yabancılaşmasının doğurduğu başlıca sakıncalar genelde aşağıdaki gibi ortaya konulabilir.

- **Ekonomide kaynak dağılımının yabancıların denetimine geçmesi**

Yabancı bankalar finansal pazarlarda üstünlük sağladıklarında, ekonomide kaynak dağılımını kontrol etmeye, kaynak dağılımında belirleyici olmaya başlamakta, daha açık bir deyişle hangi sektörlerin gelişmesi, hangi firmaların fonlanması konusunda, kamu otoritelerinden, yerli girişimcilerin daha çok söz sahibi olmayacakları, bir plan uygulamasını olanaksız hale getirmektedirler, kaynaklar, ulusal ekonomik önceliklere göre değil, yabancı finans kurumlarının tercih ve kararlarına göre kullanılır duruma gelebilmektedir.

- **Kredilerin sektörel dağılımının bozulması, ihtisas kredilerinin payının azalması**

Yabancı bankalar, genelde büyük müşterilere, piyasanın kreması olarak nitelenen firmalara yöneldiklerinden, karlı olmaları nedeniyle tüketici kredilerine ağırlık verdiklerinden, KOBİ finansmanına, tarım sektörünün kredilendirilmesine, yatırımların fonlanmasına gereken önemi ve önceliği vermemekte, kredilerin firmalar ve sektörel arası dağılımındaki dengesizlikleri daha da derinleştirmektedir.

- **Ağırlıklı olarak yabancı sermayeli ya da yabancı ortaklı firmaların fonlanması**

Yabancı banka “müşteriyi izle” ya da müşteri odaklı bir kredilendirme politikası izliyorsa, daha çok yabancı sermayeli kuruluşları fonlamakta, ulusal yerli kuruluşların kredilerdeki payı azalmaktadır. Eğer yabancı bankalar, gidilen ülkedeki yurtiçi tasarruflardan yararlanıyor, hane halkı mevduatı ile faaliyetlerini sürdürüyorlarsa, yurtiçi artırımlar (tasarruflar) böylece yabancı kuruluşların fonlanmasında kullanılmış olmaktadır.

- **Ekonomik istikrarı bozucu, krizleri derinleştirici etkilerin artması**

Yabancı bankaların ekonomik istikrarı sağlayıcı değil, ekonomik istikrarı bozucu krizi derinleştirici etkileri de olabilmektedir. Arjantin örneğinde olduğu gibi, kriz döneminde yabancı bankalar ülkeyi terk etmekte ya da faaliyetlerini kısıtlamakta, böylece krizin daha da derinleşmesine yol açmaktadırlar. Bazı Asya ülkelerinde gözlemlendiği gibi, yabancı bankaların kredilerini kısıtlamaları, krizin tetikleyicisi de olmaktadır.

- **Para politikasının etkinliğinin azalması**

Para politikasına ilişkin olarak Merkez Bankalarının almış oldukları kararlar bankalar aracılığı ile piyasaya yansımakta, bankalar bir anlamda para politikasının yürütücü araçları olmaktadır. Merkez Bankası ile bankalar arasında yakın bir ilişki yoksa bankalar likiditeyi dış kaynaklardan sağlıyorlarsa, Merkez bankasının almış olduğu kararların piyasaya etkisi, ekonominin likiditesini dolayısıyla faiz hadlerini etkileme olanağı sınırlı kalmaktadır.

- **Bankalar üzerinde denetim etkinliğinin zayıflaması**

Gidilen ülkede piyasa disiplini zayıf, alt yapı, kurumsal gelişim, yasal çerçeve yetersiz ise, yabancı bankaların denetim ve gözetimi zorlaşmaktadır. Gözetim ve denetimin yeterli düzeyde yapılamaması vergi ve kaynak kaybına yol açmakta, denetim etkinliğinin azalmasının doğurduğu sakıncalar, doğrudan ve dolaylı maliyetler artmaktadır.

- **Bir baskı grubu oluşturarak gidilen ülkenin izleyeceği politikaları belirleme**

Yabancı bankalar ekonomik gücü ele geçirdiklerinde, politik bir baskı grubuna dönüşerek gidilen ülkenin izleyeceği politikaları belirleyici, yön verici bir güç odağı olabilmektedirler.

Yabancı bankalar, piyasanın kremasına, karlı bölümlerine hizmet; yabancı sermayeli firmaların finansmanına ağırlık verdiklerinde, yalnız dış ticaret finansmanına yöneldiklerinde, yerel piyasanın gereksinimlerini yeterince karşılayamamakta,

ulusal kuruluşların gelişmesini sınırlamakta hatta bu kuruluşları finansal açıdan zor durumda bırakmaktadırlar.

V. Sonuç

Bir ülkede yabancı bankaların gösterdiği gelişme ile izlenen politikalar arsındaki yakın ilişki konusunda Türkiye, iyi bir örnektir. Bankacılık yapısı, işlevleri, izlenen ekonomik politikayı yansıtmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu denetimsiz bir dışa açılma politikasının doğurduğu ekonomik ve toplumsal sakıncalar açısından iyi bir örnektir. Aşırı dış borçlanmanın, finans sektörünün yabancıların denetimine girmesinin doğurduğu olumsuz sonuçlar, Osmanlı İmparatorluğu döneminde somut biçimde gözlemlenmiştir.

24 Ocak 1980 kararları sonrası ve özellikle 2000'li yılların başlarından itibaren izlenen özelleştirme ile dışa açılma politikasının, Osmanlı İmparatorluğu dönemine benzer siyasal ve toplumsal sonuçlar vermesi olasılığı yüksektir. Bu sonuçların en azından çekirdeklerinin oluştuğu görülmektedir.

Türkiye'nin ekonomik ve siyasal geleceği üzerinde vahim, tehlikeli sonuçlar doğurabilecek, finans sektöründe yabancılaşmanın durdurulması önem taşımaktadır. Bu bağlamda aşağıdaki önlemler önerilebilir.

T.C Ziraat Bankası ve T. Halk Bankası özelleştirme kapsamından çıkarılmalıdır. Söz konusu bankaların ekonomide özel işlevleri vardır. T.C Ziraat Bankası tarım sektörünü, Halk Bankası'nda KOBİ'leri fonlama gibi kritik görevler yüklenmişlerdir. Ayrıca T.C Ziraat Bankası'nda T.C Merkez Bankası'nın resmi yurtiçi muhabiridir. Kamu sektörünün para alım ve ödeme işlemleri ağırlıklı olarak Ziraat Bankası aracılığı ile yapılmakta, yaygın örgütü ile yurtiçi para transferlerini gerçekleştirmektedir. Böyle bir devlet

bankasının özelleştirme etiketi altında sonuçta yabancılaştırılması, finansal hizmetlere büyük aksamalara, finansal hizmetlerin maliyetlerinin yükselmesine yol açar. Devlet bankalarının yok edilmesi Hazine'nin iç borçlanmasını da zorlaştırır ve / veya maliyetini de yükseltir.

Günümüzde banka kurulmasına ve belli sınırlar üzerinde banka pay senetlerinin el değiştirmesine Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK) karar vermektedir. BDDK yabancı banka kurulmasına ve / veya hisse senetlerinin el değiştirmesine izin verirken, en azından karşılıklı olma koşulunu araması, denetim etkinliğini artırıcı önlemler alması gerekir.

Kendi tarihimizden, benzer ülkelerin uygulamalarından, finans sektörünün yabancılaşmasının doğurduğu sonuçlar konusunda dersler çıkarmalı, önlemler düşünmeli ve önermeliyiz.

Kaynakça

AKGÜÇ, Öztin: **100 Soruda Türkiye'de Bankacılık**, Gerçek Yayınevi, Teknografik Matbaacılık A.Ş, İstanbul, 1992 (Üçüncü Baskı)

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, **Bankacılık sektörüne Yabancı Girişi: Küresel Gelişmeler ve Türkiye**, ARD Çalışma Raporları 2005/6, Araştırma Dairesi, Ankara, 2005.

ÖKÇÜN, A. Gündüz, **Türkiye İktisat Kongresi 1923 İzmir Haberler, Belgeler, Yorumlar**, Ankara 1968.

TEKELİ, İlhan, İLKİN, Selim, **Para ve Kredi Sisteminin Oluşumunda Bir Aşama - Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası**, T.C.M.B., Ankara, 1981.

Türkiye Bankalar Birliği,

Bankalarımız 2000

Bankalarımız 2001

Bankalarımız 2002

Bankalarımız 2003

Bankalarımız 2004

Bankalarımız 2005

Bankalarımız 2006

ZARAKOLU, Avni, **Cumhuriyet'in 50. Yılında Memleketimizde Bankacılık**, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, No: 61, Ankara